

เริ่มต้นอ่านเขียน : ย้อนคิดและเรียนรู้เกี่ยวกับการรู้หนังสือ ในระดับปฐมวัย

Beginning to Read and Write: Rethinking and Learning about Literacy in Early Childhood

ภิญญาดาพัชญ์ เพ็ชรรัตน์*

Email: pinyadapat@gmail.com

บทคัดย่อ

คำว่า “การรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย” นำมาใช้ในการอธิบายถึงพฤติกรรมและความเข้าใจเกี่ยวกับหนังสือและตัวหนังสือของเด็กอายุ 3 – 6 ปีในลักษณะการสังเกตทางเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการอ่านเขียนหรือแสดงท่าทางคล้ายกำลังอ่านเขียนแม้ว่าเด็กจะยังไม่สามารถอ่านออกเขียนได้อย่างเป็นทางการ การรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยหมายถึงการที่เด็กแสดงพฤติกรรมการอ่านเขียนขั้นต้นและการที่เด็กมีความรู้เกี่ยวกับตัวอักษรและเสียง ตัวหนังสือและภาพ คำและประโยค ความตระหนักเกี่ยวกับตัวอักษร ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับตัวอักษร และการออกเสียงสะกดคำเบื้องต้น ซึ่งสังเกตได้การที่เด็กพยายามออกแบบข้อความสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ด้วยตนเอง รวมถึงการแทนที่คำด้วยพยัญชนะหนึ่ง สอง หรือสามพยัญชนะ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายวิธีการเรียนรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยและนำเสนอแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาการทางการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กปฐมวัย บทความนี้เริ่มโดยการนำเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือแรกเริ่มและการรู้หนังสือขั้นต้นระดับปฐมวัย มุมมองเกี่ยวกับการสอนเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือระดับปฐมวัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยเริ่มจากการสอนภาษาแบบเดิม ไปรแกรมการเตรียมความพร้อมทางการอ่าน การสอนภาษาแบบองค์รวม ผู้ปรัชญาการรู้หนังสือที่มุ่งเน้นการอ่านเขียนอย่างมีจุดมุ่งหมาย จากนั้นกล่าวถึงประเด็นขัดแย้งเกี่ยวกับการรับรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ช่วงท้ายของบทความนำเสนอแนวการสอนภาษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยบนพื้นฐานแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ

คำสำคัญ: การรู้หนังสือแรกเริ่ม, การรู้หนังสือขั้นต้น, เด็กปฐมวัย

Abstract

The term literacy for young children is used to describe behaviors and understandings about text demonstrated by 3 - 6 year-old children when they imitate or approximate reading and writing

behaviors even though they cannot read and write in the conventional sense. Young children's literacy refer to emergent literacy and early literacy behaviors seen in children as they attempt to read and write including knowledge about letters and sounds, print and pictures, words and sentences, concept about print, understanding of letter-sound relationships, preliminary spelling with assigning a message to own symbols and representing a whole word with one, two or three letters, and using mainly consonants.

The purpose of this article is to describe how young children learn literacy and introduce an appropriate practice aimed at supporting young children's early literacy development. This article begins with concept of literacy in young children, an emergent literacy, and early literacy perspective research findings. It also provides a historical perspective on the shift in literacy development in preschool and kindergarten from traditional instructional practices, reading readiness program, whole language approach, to a literacy philosophy which emphasizes on reading and writing for real purposes. What follows is controversy regarding the way literacy is acquired and should be taught. It then goes on describing factors leading to concern. In the final part of the article, an effective literacy teaching based on developmentally appropriate practices in the early years of school is addressed.

Keywords: Emergent literacy, early literacy, Young children

บทนำ

ในทศวรรษที่ผ่านมาแนวคิดเกี่ยวกับการรู้หนังสือ (Literacy) ของเด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด จากการศึกษาบรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศที่มีการเผยแพร่ในวารสาร เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อข้อมูลออนไลน์ในช่วง 5-10 ปีที่ผ่านมาจากกล่าวโดยรวมได้ว่าการปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการรู้หนังสือระดับปฐมวัยขึ้นอยู่กับปรัชญาและระบบความเชื่อที่แตกต่างกันทางด้านการเรียนรู้ภาษาของเด็กของผู้ที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่นำไปสู่การค้นหาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาความสามารถทางการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย โดยเริ่มจากแนวการสอนภาษาที่มุ่งเน้นทักษะทางภาษา (Skills Approach) เป็นการสอนภาษาแบบแยกทักษะทางการฟัง การพูด การอ่าน และ การเขียน

ครูที่สอนตามแนวนี้จะสอนให้เด็กรู้หนังสือโดยการอ่านเขียนพยัญชนะ สระ อ่านแจกลูกเพื่อการสะกดจนสามารถเขียนได้ ซึ่งแนวการสอนภาษาแบบนี้ไม่ได้คำนึงถึงความสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาของเด็กเนื่องจากเด็กไม่ได้ริเริ่มด้วยตนเอง ไม่ท้าทายให้เด็กสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากขาดการเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็ก อีกทั้งเป็นการเร่งทักษะทางการอ่านเขียนซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมเมื่อเด็กโตขึ้นมากกว่าเด็กที่เรียนโดยไม่เร่งรัดสอนอ่านเขียนอย่างเป็นทางการ (Weimar, 1986 อ้างถึงใน วรรณาท รักสกุลไทย, 2533, หน้า 13-16; National Institute for Literacy, 1998)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเกิดโปรแกรมการสอนที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมทางการอ่าน (Reading Readiness Program) ที่ยึดหลักสภาพความพร้อมในการเรียนรู้การอ่านของเด็กรายบุคคลบนพื้นฐานความต้องการและความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ การสอนจะเป็นไปทีละลำดับขั้นตอนเมื่อเด็กมีวุฒิภาวะ (maturity) ทางร่างกาย และสติปัญญาหรือสภาพที่เด็กสามารถรับรู้และเข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาได้ดี และมีอุปสรรคน้อยที่สุดที่จะช่วยให้การรับรู้หนังสือเป็นไปได้ด้วยดี (บันลือ พฤษะวัน, 2532 หน้า 26) การเตรียมความพร้อมทางการอ่านสำหรับเด็กปฐมวัย จะช่วยให้เด็กพัฒนาความสามารถทางการอ่านอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน โปรแกรมการสอนภาษาตามแนวนี้อาจสอนความรู้และทักษะย่อยต่าง ๆ เช่น การจำแนกเสียงที่ฟัง การบอกชื่อและออกเสียงพยัญชนะ การจำแนกความเหมือนและความแตกต่างของพยัญชนะและคำ การต่อเติมต่ออักษรให้สมบูรณ์ตามแบบอย่าง การเชื่อมโยงสัญลักษณ์กับสิ่งของที่ตรงกับสัญลักษณ์ การจำคำต่าง ๆ ที่ได้ยินและเชื่อมโยงเป็นคำที่สมบูรณ์ (Morrow & Tracey, 2007 p.112; นางเยาว์ แข่งเพ็ญแข, ประภาพันธุ์ นิลอรุณ และสมศักดิ์ ศรีมาโนช, 2552 หน้า 136-148 อ้างถึงในถาวร ชารักษ์, 2546 หน้า 32-36) ซึ่งแนวการสอนแบบนี้ยังคงพบเห็นได้ในปัจจุบัน แม้ว่าโปรแกรมการสอนที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมทางการอ่านจะก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น เด็กจะเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษา มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง อีกทั้งเป็นการลดความล้มเหลวในการเรียนภาษาที่จะเกิดขึ้นในระยะแรก แต่ก็ยังไม่เป็นที่นิยมสำหรับผู้ปกครองบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับการรอให้เด็กพร้อมก่อนที่จะสอนอ่านเขียนอย่างเป็นทางการ เนื่องจากผู้ปกครองเหล่านี้ต่างต้องการให้บุตรหลานเป็นคนเก่งสามารถอ่านออกเขียนได้เพื่อจะได้ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงหรือโรงเรียนที่ตนต้องการให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ

ต่อมานักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านพยายามศึกษาธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาและการรู้หนังสือของเด็ก พบว่า เด็กมีธรรมชาติการเรียนรู้ที่ติดตัวก่อนเข้าสู่ระบบโรงเรียน กล่าวคือเด็กจะเรียนรู้ความรู้ทุกอย่างเกี่ยวกับภาษาเช่น ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับหนังสือและตัวหนังสือ ทิศทางในการอ่าน การออกเสียงของคำ ประโยค หรือหลักเกณฑ์ทางภาษา ด้วยการเลียนแบบและลองผิดลองถูก ในลักษณะแบบองค์รวม (Holistic) จนกระทั่งสามารถอ่านเขียนได้ถูกต้องอย่างเป็นทางการ (เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2540) ด้วยความรู้ดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาการสอนภาษาแนวใหม่ที่เรียกว่า การสอนภาษาแบบองค์รวม (Whole Language Approach) เพื่อประยุกต์ใช้ในการสอนอ่านเขียน ด้วยความเชื่อว่าเด็กเรียนรู้อ่านเขียนจากการใช้จริงในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกับ การฟังและการพูด ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นแนวการสอนอ่านเขียนที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเด็ก ไม่เน้นการสอนแยกทักษะเพื่อให้เด็กจดจำ แต่เป็นการเรียนรู้และใช้ภาษาอย่างมีจุดมุ่งหมายในชีวิตจริง (บุษบง ต้นดวงศ์, 2536) นับเป็นการพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กอย่างค่อยเป็นค่อยไปซึ่งจะส่งผลดีต่อตัวเด็กในระยะยาว อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นที่ยอมรับว่า การสอนให้เด็กรู้หนังสือตามแนวการสอนภาษาแบบองค์รวมจะช่วยเพิ่มพูนศักยภาพทางการอ่านเขียนในอนาคต แต่ก็ยังมีผู้ปกครองส่วนหนึ่งที่ยังรู้สึกไม่มั่นใจเนื่องจากไม่ค่อยเห็นความก้าวหน้าทางการอ่านเขียนของลูกเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่เรียนอ่านเขียนแบบเดิม กล่าวคือ เด็กที่เรียนอ่านเขียนแบบเดิมจะสามารถอ่านเขียนพยัญชนะสระและสะกดคำศัพท์ง่าย ๆ ได้ ในขณะที่เด็กที่เรียนตามแนวการสอนภาษาแบบองค์รวมจะแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้หนังสือที่ช้า เช่น เด็กไม่แน่ใจในการออกเสียง ออกเสียงไม่ชัดเจน ขอบเดาความหมาย สะกดคำผิด เขียนพยัญชนะไม่เป็นหรือไม่ครบทุกพยัญชนะ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าความเชื่อที่แตกต่างจะนำไปสู่แนวการสอนให้เด็กรู้หนังสือที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดประเด็นขัดแย้งถกเถียงในแวดวงการศึกษา ปฐมวัยอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดระหว่างนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครอง จึงเป็นที่มาของประเด็นคำถามที่หลากหลาย เช่น ควรสอนอ่านเขียนสะกดคำแยกเป็นทักษะสำหรับเด็กปฐมวัยหรือไม่ ช่วงอายุเท่าไรที่เหมาะสมที่สุดในการสอนให้เด็กปฐมวัยรู้หนังสือก่อนอ่านเขียนได้ กลยุทธ์การสอนภาษาอย่างไรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นก่อนการรู้หนังสืออย่างเป็นทางการในระดับประถมศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย

นักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย โดยเริ่มจากเคลย์ (Clay, 1966) เป็นผู้บัญญัติคำศัพท์คำว่า "Emergent Literacy" หรือ "การรู้หนังสือระยะแรกเริ่ม" และให้นิยามของการรู้หนังสือระยะแรกเริ่มว่าหมายถึง การที่เด็กแสดงพฤติกรรมกรอ่านระยะแรกเริ่มอย่างเป็นธรรมชาติโดยทำทำอ่านหนังสือทั้ง ๆ ที่เด็กยังไม่เป็น ก่อนที่จะพัฒนาไปสู่พฤติกรรมกรอ่านขั้นต้น ในการใช้เสียงพยัญชนะต้นที่รู้จักเพื่อคาดเดาและตรวจสอบคำที่อ่านและรู้ว่าคำสามารถผสมกันกลายเป็นคำใหม่ได้ พฤติกรรมกรอ่านที่แสดงออกนี้จะสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรเขียนตามขั้นพัฒนาการกรรู้หนังสือขั้นต้น (Early Literacy) ที่เด็กพยายามเขียนด้วยการคิดวิธีสะกดคำด้วยตนเอง เด็กอาจเขียนพยัญชนะต้นหรือสระและพยายามเขียนโดยผสมพยัญชนะและสระด้วยตนเองซึ่งใกล้เคียงกับวิธีสะกดของผู้ใหญ่

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่านที่มีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับการรับรู้ภาษาแรกเริ่มและการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดโดยสังเขปได้ว่า เด็กปฐมวัยเริ่มเรียนรู้ภาษาตั้งแต่เป็นทารก และการรู้หนังสือของเด็กค่อย ๆ พัฒนา

ให้เห็นเมื่อเด็กเริ่มแสดงความสนใจ ความคิดเห็น ความรู้สึก และพยายามทำความเข้าใจกับความหมายของสิ่งแวดล้อมด้วยการอ่านเขียน กระบวนการของพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยเกิดก่อนที่เด็กจะเข้าเรียนในโรงเรียน โดยเริ่มจากการที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้เด็กฟัง เด็กจะมองตามตัวหนังสือและพยายามหาความหมายจากภาพหรือตัวหนังสือ เด็กมีโอกาสสังเกตเห็นผู้ใหญ่อ่านหนังสือ จับพลิกหนังสือหรือเขียนสื่อสารในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันด้วยสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่แวดล้อมด้วยตัวหนังสือทั้งที่บ้านและชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมกรรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย จึงอาจกล่าวได้ว่าเด็กสามารถรู้หนังสือระยะแรกเริ่มก่อนที่จะเข้าเรียนในโรงเรียน (Durkin, 1966; Heath, 1983; Holdaway, 1979; Taylor, 1983; Teale & Sulzby, 1986; Vygotsky, 1962) การรู้หนังสือของเด็กระยะแรกเริ่มส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกันและเป็นไปตามธรรมชาติโดยไม่ต้องมีการสอนหรือฝึกฝน กล่าวคือ เด็กจะเริ่มแยกแยะสิ่งที่ได้ยินไม่ว่าจะเป็นเรื่องราว โคลงกลอน เพลง และเด็กจะตอบสนองต่อเรื่องราวในหนังสือ ให้ความหมายของหนังสือจากรูปภาพหรือประสบการณ์เดิม เรียนรู้คำและเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องราวต่าง ๆ ขยายกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ต่อมาเด็กจะเริ่มเรียนรู้หนังสือขั้นต้น เด็กจะรับรู้ เข้าใจและถ่ายทอดความคิดด้วยสัญลักษณ์หลายแบบผสมผสานกันอย่างมีจุดมุ่งหมายผ่านการฟัง พูด อ่าน เขียน จากประสบการณ์จริงในชีวิตประจำวัน โดยการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ให้เข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิมจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีความหมายกับภาษาและตัวหนังสือ จนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นภายในตนเองและถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้ โดยธรรมชาติเด็กเรียนรู้ที่จะอ่านเขียนจากประสบการณ์และภาษาที่แวดล้อมตัวเด็ก เด็กตระหนักถึงความหมายของตัวหนังสือในสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ รับรู้และเข้าใจรูปแบบและหน้าที่ของการเขียน และสามารถพูดเกี่ยวกับสิ่งที่เขียน รวมทั้งตระหนักและเข้าใจว่าภาษาเขียนมีกฎเกณฑ์และวิธีการ เด็กจะเกิดการ

เรียนรู้ด้วยตนเองว่าการอ่านเขียนเป็นสิ่งที่มีความหมายก่อนที่จะพัฒนาไปสู่การอ่านออกเขียนได้อย่างเป็นทางการ (Goodman, 1980; Goodman, 1986; Halliday, 1975; Jalongo, 1991; Piaget, 1962) จึงนับได้ว่ากระบวนการเรียนรู้หนังสือแรกเริ่มและการรู้หนังสือขั้นต้นแบบธรรมชาติตามช่วงวัยของเด็กดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดการรู้หนังสือที่สมบูรณ์ในเวลาต่อมา

จากแนวคิดเกี่ยวกับการรู้หนังสือดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดความตระหนักถึงบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยที่บ้านตั้งแต่การจัดเตรียมสื่อที่หลากหลายและบริบทที่แวดล้อมด้วยตัวหนังสือรวมถึงการเป็นแบบอย่างในการอ่านของผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความสนใจในการอ่าน เด็กจะเริ่มมองเห็นความสำคัญของหนังสือ และเกิดความคิดว่าตนเองคือผู้อ่าน ต่อมาเมื่อเด็กเข้าเรียนระดับอนุบาลครูปฐมวัยจะเป็นผู้รับช่วงต่อจากผู้ปกครองในการพัฒนาความสามารถทางการรู้หนังสือขั้นต้น โดยส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้หนังสืออย่างเข้าใจความหมาย เห็นโครงสร้างของภาษาแบบองค์รวมก่อนด้วยการอ่านเขียนจากหนังสือนิทานทั้งหลายค่อย ๆ เรียนรู้แยกย่อยลงไป เห็นวิธีการลำดับคำของประโยคที่ได้ฟังจากการอ่านหรือพูดของครูปฐมวัย เด็กเริ่มอ่านโดยรู้จักรูปร่างและระบบตัวอักษรและเริ่มเขียนโดยรู้จักใช้สัญลักษณ์ที่คิดขึ้นเองแทนตัวอักษรหรือพยัญชนะ เริ่มเขียนเรียงถ้อยคำและตระหนักเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการเขียนกับคำและความหมาย จากนั้นจะเริ่มใช้ลักษณะการออกเสียงแล้วถ่ายทอดเป็นภาษาเขียนซึ่งจะค่อย ๆ พัฒนาการอ่านเขียนใกล้เคียงกับแบบแผนมากขึ้น ในที่สุดเด็กจะสามารถเข้าใจหลักการอ่านเขียนในภาษาของตนเองและค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างการอ่านเขียน นั่นคือเป้าหมายสุดท้ายของการรู้หนังสือขั้นต้นสำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี

พัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการศึกษานปฐมวัยว่า ช่วงชีวิตของเด็กอายุแรกเกิดถึงหกปีนับเป็นช่วงที่พัฒนาการทางภาษาเจริญงอกงามเป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุด จึงจำเป็นที่ครูปฐมวัยจะต้องศึกษาพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงให้เข้าใจอย่างถูกต้องโดยเฉพาะในช่วงอายุ 3 - 6 ปี จะเป็นช่วงที่เด็กแสดงพฤติกรรมบ่งชี้พัฒนาการทางการอ่านเขียนแรกเริ่มและอ่านเขียนขั้นต้นอย่างเห็นได้ชัดดังต่อไปนี้ (Schollosser & Phillips, 1991; Education Department of Western Australia, 2005)

1.พัฒนาการทางการรู้หนังสือด้านการอ่าน โดยเริ่มจากการอ่านระยะแรกเริ่ม สามารถสังเกตได้จากการแสดงท่าทางคล้ายการอ่าน การเข้าใจความหมายสิ่งที่อ่านโดยอาศัยประสบการณ์ตนเอง การใช้ภาพหรือสิ่งชี้แนะเพื่อคาดเดาเรื่องราว การอ่านเพื่อสื่อความหมายมากกว่าความถูกต้องในการอ่านคำ ความพยายามในการอ่านโดยใช้ความรู้เดิมของบริบทและประสบการณ์ส่วนตนเพื่อเข้าใจความหมาย การเชื่อมโยงภาษาพูดกับภาษาเขียนขณะอ่านหนังสือหรือตัวหนังสือที่อยู่แวดล้อม จากนั้นพัฒนาไปสู่การอ่านขั้นต้นโดยเริ่มอ่านบทอ่านที่คุ้นเคยด้วยความมั่นใจจากภาพหรือตัวหนังสือ สามารถแยกแยะและบอกความแตกต่างของตัวอักษรที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน

2.พัฒนาการทางการรู้หนังสือด้านการเขียน โดยเริ่มจากการเขียนระยะแรกเริ่ม สามารถสังเกตได้จากการแสดงท่าทางการเขียนด้วยสัญลักษณ์สื่อสารของตนเอง การตระหนักว่าตัวหนังสือสามารถสื่อความหมายได้ การใช้ตัวอักษรแทนภาษาเขียน การเขียนจากซ้ายไปขวาและจากบนลงล่าง การพยายามเขียนคำด้วยภาษาของตนเองจากการได้ยิน การเขียนเฉพาะพยัญชนะตัวแรกของคำ ตัวอักษรเริ่มมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่เขียน จากนั้นจะพัฒนาไปสู่การเขียนขั้นต้น โดยสามารถบอกจุดมุ่งหมาย

ทางการเขียนได้ ขอบททดลองใช้ภาษาจากประสบการณ์ที่หลากหลาย เริ่มพัฒนาทักษะการแก้ไข การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

3. พัฒนาการทางการรู้หนังสือด้านการคิดสะกดคำโดยใช้เสียงตัวอักษร สามารถสังเกตได้จากการเริ่มใช้สัญลักษณ์คล้ายตัวหนังสือแทนภาษาเขียน การแทนคำทั้งคำด้วยพยัญชนะตัวแรก ตัวกลาง หรือตัวสุดท้ายที่ปรากฏเสียงชัดเจน การแทนคำตามจำนวนพยัญชนะที่ออกเสียงหลัก การออกเสียงโดยการชี้ไปที่พยัญชนะบางตัวที่เคยรู้จักแล้วเชื่อมสู่คำทั้งคำ ริเริ่มทดลองสะกดคำขึ้นต้นด้วยวิธีสะกดคำตามกฎเกณฑ์ของตนเองแต่ยังไม่สามารถสะกดคำได้ถูกต้องตามหลักภาษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าพัฒนาการทางการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยเกี่ยวข้องกับกรอ่าน การเขียน และการคิดสะกดคำโดยใช้เสียงตัวอักษร ซึ่งเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันและเกิดขึ้นพร้อมกันมากกว่าเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอนอีกทั้งสัมพันธ์กับพัฒนาการทางการฟังและการพูด สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมบ่งชี้ 3 ด้านคือ 1) พฤติกรรมบ่งชี้พัฒนาการทางการอ่านระยะแรกเริ่มและขั้นต้นที่สะท้อนความสามารถจากระดับเริ่มต้นสู่ระดับก้าวหน้าในด้านการสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการใช้หนังสือ ตัวหนังสือ เครื่องหมาย สิ่งชี้แนะโดยอาศัยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของตนเอง 2) พฤติกรรมบ่งชี้พัฒนาการการรู้หนังสือด้านการเขียนระดับเริ่มต้นสู่ระดับก้าวหน้า ที่สะท้อนความสามารถในการสร้างสัญลักษณ์และทิศทางของภาษาเขียนสามารถสื่อความหมายด้วยคำพูด ท่าทาง ข้อความ และ 3) พฤติกรรมบ่งชี้พัฒนาการทางการคิดสะกดคำโดยใช้เสียงตัวอักษรที่สะท้อนถึงความพยายามในการแยกเสียงในคำเพื่อที่จะเรียนรู้องค์ประกอบคำพูดและการค้นหาความสัมพันธ์ของเสียง ความหมาย และการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาพูด (เสียงพยัญชนะ) กับการอ่านเขียนของเด็ก

การศึกษาพัฒนาการทางการรู้หนังสือในแต่ละช่วงปีที่เด็กเข้าเรียนในระดับชั้นอนุบาลนับเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะช่วงเชื่อมต่อสู่การเป็นนักอ่านขั้นต้นที่เด็กอาจสับสนในการจับคู่ตัวอักษรกับเสียงอ่าน (Berk, 1990; Brown, 1773; Morrow & Smith, 1990) ดังนั้นบทบาทสำคัญอันดับแรกของครูปฐมวัยจึงเริ่มที่ตัวครูก่อนเพราะครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกของเด็ก ครูต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางการรู้หนังสือของเด็กและสมรรถนะทางภาษาของเด็กปฐมวัยเพื่อที่จะได้วางแผนจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้หนังสือได้ด้วยตนเอง แนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการเพื่อเติมเต็มศักยภาพการรู้หนังสือที่ละเล็กละน้อยสะสมเป็นพื้นฐานในการรู้หนังสือที่สมบูรณ์ต่อไป

มุมมองการรู้หนังสือจากอดีตสู่ปัจจุบัน

หากมองย้อนไปสู่วัยเด็ก ท่านยังจดจำเวลาก่อนที่ท่านจะสามารถอ่านออกเขียนได้หรือไม่ ในช่วงเวลานั้นท่านอายุเท่าใด คุณครูพยายามสอนให้ท่านอ่านเขียนด้วยวิธีการใด ท่านรู้สึกอย่างไรต่อการสอนของครู ประทับใจหรือเคร่งเครียดกดดัน ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น คำถามดังกล่าวนี้ผู้เขียนต้องการที่จะให้ผู้อ่านย้อนระลึกถึงอดีตในมุมมองของท่านในฐานะผู้เรียนซึ่งท่านอาจจะพบว่าสิ่งสำคัญเหนืออื่นใดในการสอนภาษาสำหรับเด็กที่เริ่มเรียนอ่านเขียนคือการเรียนรู้อย่างมีความสุขโดยผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มตามความสนใจของผู้เรียน ดังนั้นก่อนที่ครูจะสอนอ่านเขียนให้เด็กปฐมวัย ควรควรตระหนักถึงความสำคัญในตัวเด็ก กล่าวคือ ครูควรมีความเข้าใจในตัวเด็กอย่างถ่องแท้ และมีความเชื่อว่าการที่เด็กจะเรียนรู้ภาษาได้ดีนั้นเด็กจะต้องเป็นผู้ที่คิด แสดงความรู้สึก หรือแสดงพฤติกรรมด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่สัมพันธ์กับความรู้สึก ประสบการณ์ ความจำ และความต้องการของเด็กเป็นสำคัญ จากคำถามและข้อคิด

ดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าและวิจัยทั้งในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อค้นหาวิธีการสอนให้เด็กรู้หนังสือที่เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาของเด็กและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการเพิ่มพูนทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการอ่านเขียนก่อนพัฒนาไปสู่การอ่านออกเขียนได้ต่อไป ผลของการศึกษาค้นคว้าและวิจัยทำให้เกิดมุมมองที่สอดคล้องและขัดแย้งเกี่ยวกับการรู้หนังสือในระดับปฐมวัยและนำไปสู่ประเด็นคำถามที่ว่า เด็กปฐมวัยเรียนรู้หนังสืออย่างไร เรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากการสอนของครู ก่อนที่จะตอบคำถามดังกล่าวนี้ขอให้ท่านย้อนกลับไปศึกษาความเป็นมาในแต่ละมุมมองทั้งในและต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

ช่วงปีคริสต์ศักราช 1920 และ 1925 คณะกรรมการทางการอ่านแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Committee on Reading) ได้ตีพิมพ์ความคิดเห็นรวบยอดของคำว่า “ความพร้อมทางการอ่าน” หรือ “Reading Readiness” นับเป็นหลักฐานบ่งชี้พัฒนาการทางการรู้หนังสือที่ชัดเจนเป็นครั้งแรกที่มุ่งเน้นถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมทางการอ่านเขียนสำหรับเด็กอนุบาล และในปีคริสต์ศักราช 1950 - 1960 เกิดมุมมองตามความเชื่อที่ว่า ความพร้อมทางการอ่านเป็นผลมาจากวุฒิภาวะทางชีววิทยา และความพร้อมทางการอ่านของเด็กจะเกิดขึ้นเองอัตโนมัติ เด็กจะอ่านได้เมื่อเด็กบรรลุวุฒิภาวะที่พร้อมจะอ่านซึ่งมีช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่แน่นอนตามขั้นพัฒนาการ (Leneberg, 1980 cited in Brown, 1980, p.21)

ต่อมา มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้มุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย อาทิ เคลย์ (Clay, 1966) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการรู้หนังสือทางการอ่านซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการใช้หนังสือ ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร เครื่องหมายวรรคตอน และความรู้เกี่ยวกับสิ่งชี้แนะการคาดคะเนและตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่อ่าน

ด้วยตนเอง และกล่าวถึงองค์ประกอบของการรู้หนังสือทางการเขียนซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การสร้างสัญลักษณ์ภาษาเขียน ทิศทางในการเขียน วิธีถ่ายทอดความหมายของสัญลักษณ์ภาษาเขียน และความซับซ้อนของความหมาย (Clay, 1975) นอกจากนี้ยังมี กูดแมน (Goodman, 1980) ซึ่งกล่าวถึงมุมมองด้านความสามารถพื้นฐานที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้หนังสือ 5 ด้าน ได้แก่ ความตระหนักเกี่ยวกับตัวหนังสือในสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ ความตระหนักถึงความเชื่อมโยงกันของตัวอักษร การเข้าใจรูปแบบและหน้าที่ของการเขียน ความสามารถในการพูดเกี่ยวกับสิ่งที่เขียน และความตระหนักและเข้าใจว่าภาษาเขียนมีกฎเกณฑ์และวิธีการต่อมา ทีลและซัลสบี (Teale & Sulzby, 1986) ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับความสามารถทางการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยไว้ว่า เด็กปฐมวัยสามารถรู้หนังสือแรกเริ่มจากตัวหนังสือที่พบเห็นในบ้านหรือชุมชนก่อนที่จะเข้าเรียนระดับอนุบาลในโรงเรียน อีกทั้งยังกล่าวถึงความพร้อมทางการอ่านว่าเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่จัดเตรียม หากผู้สอนจัดเตรียมประสบการณ์ที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กมีความพร้อมทางการอ่านมากกว่าการรอให้เด็กพร้อม จึงปรากฏหนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเขียนเป็นจำนวนมากในระดับอนุบาล แต่ส่วนใหญ่มักผลิตโดยยึดเนื้อหาที่ใช้สอนในระดับประถมศึกษามากกว่า

มุมมองการสอนอ่านเขียนระดับปฐมวัยในประเทศไทยส่วนมากจะคล้ายคลึงกับต่างประเทศ เนื่องจากมีการรับแนวคิดและความเชื่อจากนักการศึกษาปฐมวัยในต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ในการสอนอ่านเขียนมาเป็นเวลาช้านาน ปัจจุบันแนวการสอนภาษาแบบเดิมจะค่อย ๆ หายไปจากสังคมไทย อาจจะยังคงปรากฏให้เห็นบ้างในสถานศึกษาปฐมวัยบางแห่งในลักษณะการฝึกฝนให้ลากเส้นพื้นฐาน เรียนรู้เรื่องเสียง ตัวอักษร จนชำนาญจึงเรียนประสมคำ และทำความเข้าใจความหมาย

ของคำ จนสามารถนำคำมาประกอบเป็นประโยคได้ ในขณะที่มุมมองการสอนอ่านเป็นคำตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่ยึดเอาธรรมชาติในการเรียนอ่านเขียนของเด็กปฐมวัยเป็นหลักจะปรากฏให้เห็นมากขึ้นในสถานศึกษาปฐมวัยทั้งรัฐและเอกชน เนื่องจากการสอนอ่านตามแนวทางนี้มิได้ละทิ้งการสอนแบบสะกดตัวผสมคำ (Synthetic Approach) และแนวการสอนแบบเป็นคำเป็นประโยค (Basal Reader's Approach) โดยมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาและทฤษฎีการอ่านเขียนในระบบภาษา มุ่งเน้นการอ่านเขียนเพื่อสื่อความหมายในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้องค์ประกอบย่อยของภาษาเช่น ตัวสะกดและไวยากรณ์ ที่ถูกต้องเมื่อเด็กจำเป็นต้องสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกัน (บุษบง ดันตวิงศ์, มปป. อ้างถึงใน วรรณาท รักสกุลไทย, 2537, หน้า 161-162) จะเห็นได้ว่ามุมมองเกี่ยวกับความเป็นมาของการรู้หนังสือล้วนแตกต่างกันไปตามความเชื่อของนักการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะเป็นมุมมองที่เชื่อในตัวเด็กว่าเด็กสามารถเรียนรู้อ่านเขียนได้ด้วยตนเองหรือมุมมองที่เชื่อว่าเด็กจะรู้หนังสือได้ต้องอาศัยผู้สอนในการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมและสื่อ รวมทั้งเทคนิควิธีการสอนเพื่อพัฒนาให้เด็กสามารถอ่านเขียนสะกดคำขั้นต้นได้

จากมุมมองที่แตกต่างกันนำไปสู่การตอบคำถามในประเด็นข้างต้นได้ว่า การรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยเกิดขึ้นจากการค้นพบด้วยตนเองตามธรรมชาติและจากการสอนของครู ซึ่งทั้งสองส่วนอยู่ในกระบวนการเดียวกันและต่างก็เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน การสอนให้เด็กรู้หนังสือจึงต้องให้เด็กมีโอกาสทั้งรับรู้และเรียนรู้เพื่อพัฒนาไปสู่การอ่านเขียนที่มีประสิทธิภาพ (Stevick, 1982) โดยเริ่มตั้งแต่เปิดโอกาสให้เด็กรับรู้ภาษาแรกเริ่ม (Emergent Language) จากการค้นพบด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรงในสิ่งที่เรียนอย่างมีความหมาย เด็กจะรับรู้และซึมซับข้อมูลทางภาษาจากสิ่งแวดล้อมในบริบท

สังคมวัฒนธรรมและการใช้ภาษาร่วมกับผู้ที่อยู่แวดล้อม ใกล้ชิดในบ้าน ความสามารถทางการรู้หนังสือที่เกิดจากการค้นพบด้วยตนเองของเด็กในขั้นก่อนการอ่าน (Early Emergent Reading) เกิดจากความสงสัยในจุดมุ่งหมายของหนังสือและเรียนรู้ด้วยตนเองจากการพยายามอ่านข้อความที่แวดล้อมจนเกิดแนวความคิดของตนเอง เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของตัวอักษรและรู้จักให้ความหมายโดยอาศัยประสบการณ์เดิม แต่เมื่อไรก็ตามที่เด็กเกิดความขัดแย้งในการเรียนรู้หนังสือ เช่นการที่เด็กไม่สามารถอ่านคำใหม่ได้ ขาดตัวชี้แนะความหมายของคำจากบริบทของประโยค การสอนของครูจะช่วยพัฒนาความสามารถทางการรู้หนังสือขั้นแรกเริ่มไปสู่การรู้หนังสือขั้นต้น ครูควรสอดแทรกองค์ความรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงตัวอักษรกับเสียง (Phonics) ให้เด็กฝึกหัดและจัดระบบด้วยตนเองโดยจัดเตรียมสื่อและหนังสือที่หลากหลายเพื่อสนับสนุนทักษะการอ่านอย่างเป็นระบบ เด็กจะอ่านเพื่อเรียนรู้คำศัพท์และความหมายจากบทอ่านที่มีเนื้อหาต่อเนื่อง เช่น อ่านนิทานหรือเรื่องราวทั้งเรื่องจนเกิดความตระหนักเกี่ยวกับหนังสือและตัวหนังสือ เด็กเริ่มอ่านเขียน สะกดคำง่าย ๆ ได้ เข้าใจความสัมพันธ์ของการอ่านและการเขียนสะกดคำ สามารถเขียนชื่อสะกดชื่อ นามสกุลของตนเองและบุคคลใกล้ชิดหรือคำง่าย ๆ ได้ก่อนจะอ่านออกเขียนได้อย่างเป็นทางการ

ไม่ว่านักการศึกษาปฐมวัยจะมองต่างมุมมองกันอย่างไร สิ่งสำคัญที่ทุกคนควรมีความเห็นที่สอดคล้องกันคือการให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้อ่านเขียนอย่างมีความสุข สามารถคิดสะกดคำง่าย ๆ ได้อย่างมีจุดมุ่งหมายในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ครูปฐมวัยต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในตัวเด็กและยอมรับในตัวเด็ก เพื่อจะได้จัดกิจกรรมสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้ที่จะอ่านเขียนด้วยตนเองโดยครูคอยชี้แนะรวมทั้งจัดเตรียมสื่อและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาและสอดคล้องกับความต้องการ

และความแตกต่างของเด็กรายบุคคล การสอนให้เด็กรู้หนังสือระยะแรกเริ่มและขั้นต้นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย

การสอนให้เด็กรู้หนังสือในระดับปฐมวัยนั้นจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ปัจจัยซึ่งส่งผลต่อความสามารถทางการอ่านเขียนขั้นต้นและการใช้เสียงตัวอักษรก่อนการสะกดคำ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่เกิดจากตัวเด็ก

1.1 ปัจจัยด้านเพศ เนื่องจากเด็กเริ่มเรียนรู้หนังสือตั้งแต่ที่บ้านจากการสังเกตบทบาทของผู้ปกครองในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เด็กเข้าใจตัวหนังสือและรู้จักเชื่อมโยงคำกับความหมาย (National Association for the Education of young children [NAECY], 2005) การสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับเด็กจะส่งผลต่อการเริ่มอ่านและการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่มอีกทั้งส่งผลต่อการกำหนดบุคลิกภาพและพัฒนาการทางการรู้หนังสือของเด็กทั้งชายและหญิง (Gilbert, 1989; Millard, 1994b; 1997) และมุมมองของเด็กผู้ชายจะมองว่าการอ่านเขียนเป็นเรื่องของเด็กผู้หญิงเป็นเรื่องยาก น่าเบื่อ และไม่น่าสนใจ (Solsken, 1992) ตามธรรมชาติของเด็กชายจะชอบแสวงหาข้อมูลและจัดกระทำกับสื่อของจริง ในขณะที่ธรรมชาติของเด็กหญิงจะชอบอ่านหนังสือหรือเรื่องราว (Clark, 1976) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรเรื่องเพศที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่าทัศนคติที่ต่างกันของเด็กชายและเด็กหญิงจะสะท้อนให้เห็นในผลงานทางการเขียนของเด็กอย่างเด่นชัด ดังจะเห็นได้จากผลงานภาพวาดของเด็กชายส่วนมากจะสะท้อนความเป็นอิสระในตัวเอง ความมีพลังอำนาจ และความเป็นผู้นำ ในขณะที่ภาพวาดของเด็ก

หญิงส่วนมากจะสะท้อนเรื่องราวของมิตรภาพ การเกื้อกูลและความเปราะบาง (Maynard, 2002; Minn, 1991)

1.2 ปัจจัยด้านอายุ แม้จะมีนักการศึกษาต่างประเทศหลายท่าน ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับช่วงอายุของเด็กที่เหมาะสมในการเริ่มสอนให้รู้หนังสือและรายงานผลวิจัยพบว่า ช่วงอายุ 5 ขวบ เป็นช่วงอายุที่เหมาะสมในการสอนให้เด็กมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการรู้หนังสือขั้นต้น (Young, 2009 citing Blatchford, Burke, Farquar, Plewis & Tizard, 1987; Crone and Whitehurst, 1999; Oliver, Dale & Plomin, 2005; Purcell-Gates, 1996; Young, 2002 & 2004) หากครูเร่งสอนอ่านเขียนสำหรับเด็กก่อนอายุ 5 ขวบ อาจจะไม่เหมาะสมเพราะเด็กยังไม่สามารถจำแนกคำหรือผสมหน่วยเสียงย่อยเป็นคำได้ เด็กยังไม่เข้าใจการออกเสียงในการเขียน เด็กไม่รู้จักใช้ระบบเสียง ความหมาย โครงสร้างประโยคที่ผสมผสานเข้าด้วยกัน จึงเป็นการยากที่จะสอนให้เด็กรู้หนังสืออย่างมีความหมายด้วยการอ่านเขียนก่อนอายุ 5 ขวบทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่เข้าใจหลักในการอ่านเขียนในภาษาของตนเอง อย่างไรก็ตามคำตอบเกี่ยวกับช่วงอายุที่เหมาะสมในการสอนให้รู้หนังสือระดับปฐมวัยนั้นอาจไม่ใช่คำตอบที่เหมาะสมสำหรับเด็กไทย ยังคงต้องรอการศึกษาค้นคว้าวิจัยในประเทศไทยเพื่อค้นหาคำตอบดังกล่าวนี้ต่อไป

1.3 ปัจจัยด้านกระบวนการทำงานของสมอง สมองของเด็กปฐมวัยจะเชื่อมโยงสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมกับเสียงในภาษาพูดที่เด็กรู้จัก เด็กจะรับรู้ว่าภาษาพูดแบ่งเป็นหน่วยเสียงย่อยและหน่วยเสียงย่อยสามารถเขียนออกมาเป็นหนังสือได้ และการตระหนักรับรู้เรื่องเสียงและคำจะเป็นตัวทำนายความสำเร็จทางการอ่านที่จะคงอยู่ตลอดไป (Shankweiler et al., 1995 อ้างถึงใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 16) อีกทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนจะพัฒนาแตกต่างกันเนื่องจากสมองมีโปรแกรมรับรู้และพัฒนาภาษา

พูดได้ง่ายโดยธรรมชาติ แต่การพัฒนาภาษาเขียนจำเป็นต้องสอนให้เกิดการเรียนรู้ การเขียนของเด็กเกิดจากการทำงานประสานสัมพันธ์ของเครือข่ายเซลล์ประสาทหลายระบบ เด็กจะเขียนหนังสือได้จำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งด้านจดจำภาพซึ่งเป็นสัญลักษณ์ตัวอักษร จำคำทั้งคำ รุกข์สะกดคำ ขณะเด็กเขียนหนังสือ สมองส่วนข้างจะทำงานมากสุดในการควบคุมการเคลื่อนไหวของสมองส่วนหลังซึ่งรับรู้ภาพ และสมองซีกซ้ายซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษาพูดก็ทำงานด้วย (Wing, 2000 อ้างถึงใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553, หน้า 18) จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านสมองกับการเรียนรู้อ่านเขียนของเด็กปฐมวัยจึงเป็นสิ่งที่ครูปฐมวัยต้องคำนึงเช่นกันเพื่อจะได้วางแผนจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม จะเห็นได้ว่าการเขียนของเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องใช้การทำงานของเครือข่ายเซลล์ประสาทหลายส่วน แต่ละเครือข่ายจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ ครูปฐมวัยจึงต้องสอนโดยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการพูดและการเขียน ขณะเขียนเด็กจะได้ยินคำ รับรู้เสียงและภาพ วิเคราะห์ตัวอักษร สะกดคำ วิเคราะห์เสียง แยกเสียง นำไปสู่การควบคุมกล้ามเนื้อมือในการเขียน ทำให้เด็กรู้วิธีการเขียนสะกดคำด้วยตนเอง ไม่เร่งรัดเด็กอ่านเขียนและ เพราะสมองต้องทำงานซับซ้อน

2. ปัจจัยที่เกิดจากตัวครูปฐมวัย

ปัจจัยที่เกิดจากครูปฐมวัยนับเป็นปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกับปัจจัยที่เกิดจากตัวเด็ก โดยเฉพาะปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการสอนเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือ หากครูสอนอ่านเขียนด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาของเด็ก เด็กจะเรียนรู้อย่างมีจุดมุ่งหมายด้วยความเข้าใจผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสื่อโดยตรง ได้ริเริ่มฟังและพูดด้วยตนเอง ได้เรียนรู้การอ่านเพื่อการสื่อสาร และทำกิจกรรมต่อยอดไปสู่ทักษะการเขียน ซึ่งเป็นการเรียนรู้หนังสือที่เริ่มต้นจากง่ายไปยาก เช่น จากภาพ คำ วลี ประโยค ข้อความ ผ่านประสบการณ์ที่

หลากหลายและทบทวนซ้ำจนเกิดการเรียนรู้ที่ถาวร ตอบสนองความสนใจของเด็ก ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยให้เด็กมีความก้าวหน้าในการรู้หนังสือที่เหมาะสมกับความถนัดของเด็ก ในทางตรงกันข้ามหากครูสอนให้เด็กรู้หนังสือด้วยวิธีสอนแบบสะกดตัวผสมคำและแบบให้จำเป็นคำเป็นประโยค ทำแบบฝึกอ่านเขียนพร้อมกันทั้งชั้นเป็นเวลานาน คัดลอกตัวอักษรโดยไม่รู้ความหมาย ไม่เห็นประโยชน์ของการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน บุคตแบบอย่างการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจากผู้ใหญ่ที่แวดล้อม ไม่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจในเรื่องราว บุคตการปูพื้นฐานเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ จะก่อให้เกิดความล้มเหลวในการอ่านเขียนขั้นต้นซึ่งส่งผลต่อความก้าวหน้าในการรู้หนังสืออย่างเป็นทางการในระดับสูงต่อไป (Young, 2009 citing Badian, 1994; Britto, 2001; Dickinson and Tablors, 1991; Juel, 1988; Kennedy, Ridgway & Surman, 2006; Meiers & Forster, 1999; Weinberer, 1996)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการพัฒนาความสามารถทางการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยนอกจากจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกิดจากตัวเด็กทางด้านเพศ อายุ และกระบวนการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเขียน ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกิดจากครูด้านกลยุทธ์ทางการสอนเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือ จะได้วางแผนจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางการรู้หนังสือแรกเริ่มและการรู้หนังสือขั้นต้นได้อย่างสมดุลและสอดคล้องกับความแตกต่างของเด็กรายบุคคล ซึ่งปัจจัยทั้ง 2 ประการดังกล่าวข้างต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการอ่านเขียนและการพัฒนาศักยภาพทางการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยต่อยอดไปสู่การอ่านเขียนอย่างเป็นทางการในอนาคต

การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย

ปัจจุบันการจัดประสบการณ์ทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและความเชื่อของผู้บริหารและครูปฐมวัย โรงเรียนบางแห่งจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยไม่สอนอ่านเขียน จึงละเลยการสอนให้เด็กรู้หนังสือแรกเริ่มและหนังสือขั้นต้น ในขณะที่โรงเรียนบางแห่งจัดประสบการณ์ทางภาษาที่เน้นทักษะทางภาษาเช่นเดียวกับการสอนอ่านเขียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อสนองความต้องการของผู้ปกครองที่ต้องการให้ลูกอ่านเขียนพยัญชนะและคำง่าย ๆ ได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ในด้านการสอนอ่านเขียนสำหรับเด็กปฐมวัย หรืออาจเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ ดังปรากฏข้อมูลยืนยันจากรายงานการวิจัยของภิญญาดาพัชญ์ เพ็ชรรัตน์ (2551, หน้า 37) ที่ศึกษาความเข้าใจของครูปฐมวัยเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางภาษาแรกเริ่มของเด็กปฐมวัยในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูปฐมวัยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตอบสนองที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมกรเขียนของเด็กในกรณีที่เด็กเขียนไม่ถูกต้องหรือเด็กพยายามคิดวิธีสะกดคำด้วยตนเอง อีกทั้งพบว่า ครูปฐมวัยปฏิบัติไม่เหมาะสมกับพัฒนาการทางภาษาแรกเริ่มในด้านการจัดประสบการณ์ทางการอ่านเขียน กล่าวคือครูยังสอนให้เด็กรู้หนังสือโดยเน้นการท่องจำหรือทำแบบฝึกหัดอ่านเขียนอย่างเป็นทางการ จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดความพยายามคิดค้นหาแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมที่ส่งเสริมให้เด็กรู้หนังสือเพื่อลดความขัดแย้งเกี่ยวกับวิธีสอนอ่านเขียนระหว่างผู้บริหารกับครู และระหว่างครูกับผู้ปกครอง โดยการผสมผสานจุดเด่นของการสอนภาษาแบบเดิมและการสอนภาษา

แบบองค์รวมในลักษณะแนวการสอนภาษาแบบสมดุล (Balanced Literacy Approach) โดยมุ่งเน้นการเตรียมเด็กให้พร้อมในการรับรู้ เข้าใจ เกิดองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิดอย่าง มีจุดมุ่งหมายตามศักยภาพของตนเอง กระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมอ่านเขียนอย่างมีความหมายกับภาษาและตัวหนังสือผ่านการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน หลีกเลี่ยงการใช้แบบฝึกหัดเพื่อฝึกทักษะย่อยในการสะกดคำและการประสมคำที่ไม่มีความหมายกับตัวเด็ก แต่สอดแทรกบทเรียนย่อยเพื่อฝึกทักษะโดยตรงในการถอดรหัสตัวหนังสือให้เป็นเสียงด้วยคำที่เด็กคุ้นเคยและมีความหมายในลักษณะเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มย่อย เพื่อให้เด็กสามารถนำทักษะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้คำใหม่ (Burns, 1999 pp.1-6) บทบาทครูผู้สอนตามแนวการสอนภาษาแบบสมดุลจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะพื้นฐานทางการอ่านด้านความตระหนักในการออกเสียง ความสามารถในการจับใจความ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ ความเข้าใจในความหมายของสัญลักษณ์ เครื่องหมายวรรคตอน และการใช้สิ่งชี้แนะเพื่อคาดคะเนและตรวจสอบโดยอาศัยภาพ ความหมายของคำ โครงสร้างประโยค และพยัญชนะต้นของคำ รวมถึงความรู้ในด้านการเขียนสื่อความหมายผ่านเครื่องหมายและสัญลักษณ์ ได้แก่ การสร้างสัญลักษณ์ภาษาเขียน ทิศทางการเขียน วิธีถ่ายทอดความหมายของสัญลักษณ์ภาษาเขียนและความซับซ้อนของความหมายที่ต้องการสื่อโดยใช้ไวยากรณ์ที่เป็นตัวอักษร คำ หรือ ประโยคง่าย ๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) ความรู้และทักษะดังกล่าวนี้จะช่วยให้ครูรู้จักวางบทบาทของตนเองในลักษณะการเป็นต้นแบบด้านการอ่านออกเสียง การคิดดัง ๆ การวิเคราะห์สิ่งที่อ่าน การริเริ่มช่วยเหลือ ชี้แนะ สาธิต การมีส่วนร่วม การตอบสนอง การเติมเต็มศักยภาพในตัวเด็ก เพื่อให้เด็กพัฒนาความคิดรวบยอดในการรู้หนังสือ รู้จักค้นหาความหมายของสิ่งที่

อ่านโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้หนังสือขั้นต้นซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญก่อนที่เด็กจะอ่านเขียนได้อย่างเป็นทางการ

การจัดประสบการณ์แบบสมดุลเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยนั้นนอกจากครูจะต้องมีความรู้และทักษะจำเป็นดังกล่าวข้างต้นแล้วยังต้องคำนึงถึงแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ (Developmentally Appropriate Practices[DAP]) ของสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งสหรัฐอเมริกา (NAECY) (Bredekamp & Copple, 1997) โดยยึดหลักการที่มุ่งเน้นให้เด็กสร้างความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและทางกายภาพ เนื่องจากเด็กมีแรงจูงใจและการชี้นำตนเอง การจัดประสบการณ์จึงควรใช้ประโยชน์จากแรงจูงใจของเด็กที่ต้องการการสำรวจ ทดลองและสร้างความเข้าใจด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เด็กเรียนรู้ด้วยกรคิดวิเคราะห์ ร่วมกันทำงาน และแก้ปัญหาจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายในที่มีสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมและสื่อที่เอื้อต่อการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยตามสภาพจริงโดยการสังเกตและพิจารณาจากเอกสารประกอบ(Documentation) ที่สะท้อนความรู้ ทักษะ และ เจตคติเกี่ยวกับการรู้หนังสือแรกเริ่มและการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กปฐมวัยทางด้านกรอ่านเขียนและการใช้เสียงตัวอักษรดังนี้ 1) การประเมินพัฒนาการทางการอ่านแรกเริ่มและการอ่านขั้นต้น โดยพิจารณาจากการสร้างความหมายจากตัวหนังสือหรือคำ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของเด็กและบริบทที่แวดล้อม การเชื่อมโยงคำพูดกับภาษาเขียนขณะอ่านนิทาน เพลง โคลง กลอน การจำแนกความแตกต่างของคำหรือข้อความที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน การอ่านบทอ่านที่ไม่คุ้นเคยทีละคำทีละบรรทัด และเจตคติที่ดีต่อการอ่าน 2) การประเมินพัฒนาการทางการเขียนแรกเริ่มและเขียน

ขั้นต้น โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความคิดรวบยอดและการคิดสะกดคำ การสร้างความหมายของคำหรือข้อความเพื่อการสื่อสารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ การคิดระบบสื่อสารและถ่ายทอดเป็นสัญลักษณ์ด้วยตนเอง การใช้โครงสร้างภาษาพูดเทียบเคียงสู่ภาษาเขียน ทิศทางการเขียนจากซ้ายไปขวาจากบนลงล่าง การอ่านทวนในสิ่งที่เขียนเพื่อยืนยันความหมาย การเขียนสื่อสารเพื่อตนเองและเขียนสื่อสารได้ตอบกับผู้อื่น และเจตคติที่ดีต่อการเขียน 3) การประเมินพัฒนาการทางการใช้เสียงตัวอักษร โดยพิจารณาจากการเชื่อมโยงภาพกับตัวหนังสือ การสร้างวิธีสะกดด้วยตนเองโดยยึดจากเสียงพยัญชนะต้นที่เด่นชัด การสร้างคำใหม่โดยเชื่อมโยงคำที่รู้จักและการสะกดคำง่าย ๆ ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน (Cutting, 1989, Education Department of Western Australia, 2005)

บทบาทครูในการสอนเด็กปฐมวัยให้รู้หนังสือจึงเป็นไปในลักษณะผู้ให้แนวทาง ผู้สังเกต ผู้สนับสนุน ผู้สร้างสถานการณ์และสร้างช่วงเวลาที่เป็นธรรมชาติในการเรียนรู้หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย และเลือกใช้วิธีการประเมินพัฒนาการทางการรู้หนังสือที่หลากหลายที่เหมาะสมกับความแตกต่างรายบุคคล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับเด็ก นับเป็นการเตรียมพร้อมที่ดีเพื่อให้เด็กก้าวไปสู่การอ่านเขียนอย่างเป็นทางการต่อไป (Bredekamp & Copple, 1997; 2006) ดังตัวอย่างกิจกรรมที่จะนำเสนอต่อไปนี้ (Education Department of Western Australia, 2005; Palmer & Bayley, 2008)

1) กิจกรรมเพื่อพัฒนาการการรู้หนังสือทางการอ่าน โดยให้เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับหนังสือและตัวหนังสือผ่านกิจกรรมการชี้ตัวหนังสือและคำขณะอ่าน กิจกรรมเรียนรู้คำศัพท์ กิจกรรมการคาดคะเนเนื้อหาล่วงหน้าจากประสบการณ์ คาดคะเนคำจากสิ่งที่อ่านและใช้ตัวบ่งชี้ตรวจสอบการคาดคะเน การสังเกตลักษณะตัว

หนังสือ คำซ้ำ คำเริ่มต้น ตัวอักษร เครื่องหมายวรรคตอน ซึ่งช่วยในการคาดคะเนความหมายให้ชัดเจนขึ้น กิจกรรมการอ่านออกเสียง และกิจกรรมการอ่านร่วมกัน

2) กิจกรรมเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือทางการเขียน โดยให้เด็กเริ่มเขียนสัญลักษณ์ด้วยความคิดของตนเอง การเขียนเพื่อจดจำ หรือการเขียนโต้ตอบ การเขียนชื่อเพื่อเรียนรู้เสียงและพยัญชนะจากชื่อของตนเอง และการเขียนโดยอาศัยแหล่งอ้างอิง การอ่านข้อความที่เขียนในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก การเขียนอธิบายภาพที่วาด และการเขียนหน้าชั้นเพื่อบอกกล่าวหรือประกาศ

3) กิจกรรมเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือทางการคิดสะกดคำโดยการใช้เสียงตัวอักษร โดยให้เด็กเริ่มรับรู้เกี่ยวกับตัวหนังสือว่าสามารถสื่อความหมายได้ กิจกรรมพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับเสียงของภาษา การรับรู้ความแตกต่างของหน่วยเสียงและการปรับความสามารถของตนให้เข้ากับหน่วยเสียงและไวยากรณ์ การเชื่อมโยงเสียงกับตัวอักษร แยกพยางค์และจำนวนหน่วยเสียงย่อยในคำได้ เปรียบเทียบคำที่คล้องจองกันได้ บอกหน่วยเสียงต้นคำได้ แยกเสียงในคำเพื่อที่จะเรียนรู้องค์ประกอบของคำพูดจากบทเรียนย่อยโดยฝึกทักษะการถอดรหัสตัวหนังสือให้เป็นเสียงเพื่อสามารถนำทักษะไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้คำใหม่ได้ และเริ่มคิดสะกดคำง่าย ๆ ได้

จะเห็นได้ว่าการจัดประสบการณ์แบบสมดุลเพื่อพัฒนาความสามารถทางการรู้หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก จะจัดในลักษณะบูรณาการความรู้ ทักษะเจตคติ เกี่ยวกับการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงด้วยกิจกรรมการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ที่หลากหลาย ดังตัวอย่างที่นำเสนอข้างต้น การจัดประสบการณ์การรู้หนังสือแบบสมดุลจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อตัวเด็ก เนื่องจากเป็นการสอนแบบผสมผสานกลยุทธ์การสอนให้เด็กเรียนรู้ที่จะอ่านและใช้การอ่านเพื่อการเรียนรู้หนังสือ ตัวสะกด

และไวยากรณ์ ตลอดจนความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยของภาษากับความหมายก่อนที่จะอ่านออกเขียนได้ตามแบบแผน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจภาษาที่มีความหมายสมบูรณ์ อีกทั้งส่งผลต่อความก้าวหน้าทางการรู้หนังสือได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบสมดุลที่มุ่งพัฒนาทักษะการรู้หนังสืออย่างต่อเนื่องและเหมาะสมตามช่วงอายุมีแนวโน้มจะประสบความสำเร็จและความก้าวหน้าในการอ่านเขียนได้เป็นอย่างดีในระดับสูงขึ้น

บทสรุป

ปัจจุบันแม้ว่าจะมีแนวคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยในบางประเด็นที่ขัดแย้งหรือเข้าใจไม่ตรงกันเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นก่อนเริ่มอ่านเขียนอย่างเป็นทางการและการค้นหากลยุทธ์ทางการสอนภาษาให้เด็กรู้หนังสือที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการศึกษาความเป็นมาของแนวการสอนภาษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยจากอดีตจนถึงปัจจุบันทำให้มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างแนวคิด ความเชื่อ และแนวการสอนที่ปรับเปลี่ยนมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดการสอนให้เด็กรู้หนังสือแบบเดิมที่มุ่งเน้นทักษะอ่านเขียน หรือการเตรียมความพร้อมทางการอ่าน รวมถึงการสอนอ่านเขียนตามแนวการสอนแบบองค์รวมที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความสนใจของเด็ก การสอนให้เด็กรู้หนังสือทั้งสามแนวทางที่ปรับเปลี่ยนตามช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้นล้วนมีจุดเด่นและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ทำให้ปัจจุบันยังคงปรากฏแนวการสอนให้เด็กรู้หนังสือทั้ง 3 แนวทางอันนำมาซึ่งประเด็นปัญหาที่ยังไม่ยุติ จึงเป็นที่มาของการแสวงหาแนวการสอนให้เด็กรู้หนังสืออย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงที่สุดนั่นคือการสอนให้เด็กรู้หนังสือแบบสมดุลที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กโดยการสอน

ให้เด็กอ่านเขียนขั้นต้นและรู้ความหมายในสิ่งที่อ่าน เขียนรวมถึงรู้วิธีสะกดคำตามกฎเกณฑ์ของตนเองแม้จะ ยังไม่สามารถสะกดคำได้ถูกต้องตามหลักภาษา แต่เด็ก ก็มีทักษะจำเป็นพื้นฐานต่อยอดไปสู่การเรียนอ่านเขียน อย่างเป็นทางการในระดับสูงขึ้น แนวการสอนให้เด็กรู้ หนังสือแบบสมดุลจึงเป็นคำตอบที่สนองความต้องการ

ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กทุกฝ่ายอีกทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อตัวเด็กทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการ อ่านเขียน รวมถึงเจตคติที่ดีต่อการเริ่มอ่านเขียนก่อนที่ จะพัฒนาไปสู่การเป็นนักอ่านและนักเขียนที่ดีต่อไป อีกทั้งยังนำไปสู่การลดอัตราการไม่รู้หนังสือของเด็กไทยได้ เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2551). ชุดฝึกอบรมการจัดการศึกษาปฐมวัยตามหลักสูตร และ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย จำกัด.
- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. (2540). การพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- บันลือ พุกกะวัน. (2532). มิติใหม่ของการสอนอ่าน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 26.
- บุษบง ต้นติวังศ์. (2536). นวัตกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติในการอ่านเขียนของเด็กปฐมวัย. ใน *รวมสมร อยู่สถาพร (บรรณาธิการ), เทคนิคและวิธีการสอนในระดับประถมศึกษาชุดเสริมประสิทธิภาพครู.* (หน้า 141-152). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร ษารักษ์. (2546). การพัฒนาแบบทดสอบวัดความพร้อมในการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ภิญญาพัชญ์ เพ็ชรรัตน์. (2551, มิถุนายน-กันยายน). การศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารและครูปฐมวัยเกี่ยวกับการ ปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางภาษาแรกเริ่มของเด็กปฐมวัยในจังหวัดชลบุรี. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 19(3), 37-52.
- วรนาท รักสกุลไทย. (2533, กุมภาพันธ์). อนุบาลศึกษา: อดีต ปัจจุบันและอนาคต. วารสารกองทุน สงเคราะห์การ ศึกษาเอกชน, 3(23), 13-16.
- _____. (2537). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการปฐมวัยศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา หลักการและแนวคิด ทางการปฐมวัยศึกษา* หน่วยที่ 11. (หน้า 161-162). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนัก.(2553). *การส่งเสริมศักยภาพทางภาษาและการรู้หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 16-18.
- Brown, H. (1980). *Principles of language learning and teaching.* Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, p.21.
- Bredenkamp, S., & Copple, C. (Eds.). (1997). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs (Rev. ed.):* Washington DC: National Association for the Education of Young Children.
- _____. (2006). *Basic of developmentally appropriate practices: An introduction for teachers of children 3 to 6.* . Washington, DC; NAEYC. pp. 31-40.
- Brown, H. (1973). *A first language: The early stages.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Burn, B. (1999). *The Mindful School: How to teach Balanced Reading and Writing*. IL: SkyLight Training and Publishing Inc..
- Clark, M. (1976). *Young fluent readers*. London: Heinemann.
- Clay, M. (1966). 'Emergent reading behavior'. unpublished PhD Thesis, University of Auckland.
- _____. (1975). *What did I write?* Auckland, New Zealand: Heinemann.
- Cutting, B. (1989). *Setting started in whole language: Shared reading experience*. Auckland: Applepress.
- Department of Education, Western Australia. (2005). *First steps: Writing developmental continuum*. Perth, WA: Rigby Heinemann.
- _____. (2005). *First steps: Reading developmental continuum*. Perth, W.A.: Rigby Heinemann.
- _____. (2005). *First steps: Spelling developmental continuum*. Perth, W.A.: Rigby Heinemann.
- Durkin, D. (1966). *Children who read early*. New York: Teachers College Press.
- Goodman, Y. (1980). *The roots of literacy*. In M Douglass (Ed.), *Claremont Reading Conference Forty-Fourth Yearbook*. Claremount, CA: The Claremount Reading Conference.
- Goodman, K. (1986). *What's whole in whole language?* Portsmouth: Heinemann.
- Gilbert, P. (1989). *Gender, literacy and the classroom*. Melbourne: Australian Reading Association.
- Halliday, K. (1975). *Learning how to mean: Explorations in the development of language*. New York: Elsevier.
- Heath, S. (1983). *Ways with words; Language, life, and work in communities and classrooms*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Holdaway, D. (1979). *The foundation of literacy*. NH: Heinemann.
- Jalongo, R. (1991). *Strategies for developing children's listening skills*. Bloomington, IN: Phi Delta
- Maynard, T. (2002). *Boys and Literacy: Exploring the Issues*. London: Routledge Farmer.
- Millard, E. (1994b). *Developing Readers in the Middle Years*. Buckingham: Open University Press.
- _____. (1997). *Differently Literate: the Schooling of Boys and Girls*. London: Falmer.
- Minn, H. (1991). *Language, literacy and gender*. London: Hodder and Stoughton.
- Morrow, L. & Tracey, D. (2007). Fostering early literacy development. In Guzzetti, B. (Ed.), *Literacy for the new millennium*. CT: An imprint of Greenwood Publishing Group, Inc. p.112.
- Morrow, M. and Smith, K. (Eds.). (1990). *Assessment for Instruction in early literacy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 240 pp.
- Palmer, S. & Bayley, R. (2008). *Foundations of literacy: A balanced approach to language, listening and literacy skills in the early years*. (2nd). London: Continuum International Publishing Group.

- Piaget, S. (1962). *The Language and Thoughts of the Child*. Trans. M. Gabain. Cleveland, OH: Meridian.
- Schollosser, G. & Phillips, L. (1991). *Beginning in whole language: A practical guide*. New York: Scholastic.
- Solsken, J. (1992). *Literacy, gender and work in families and in school*. Norwood, NJ: Ablex.
- Stevick, E. (1982). *Teaching languages: A way and ways*. USA: Newbury House
- Taylor, D. (1983). *Family Literacy: Young Children Learning to Read and Write*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Teale, W., & Sulzby, E. (1986). *Emergent literacy: Writing and reading*. Norwood, N.J.: Ablex.
- Vygotsky, L.S. (1962). *Thought and language*. (E. Hanfmann & G. Vakar, Eds. & Trans.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Young, J. (2009, June). Enhancing emergent literacy potential for young children. *Australian Journal of language and literacy*. (Report). Retrieved June 26, 2010 from <http://www.highbeam.com/doc/1G1-200919518.html>.